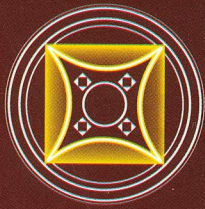

№ 5 (6) 2015

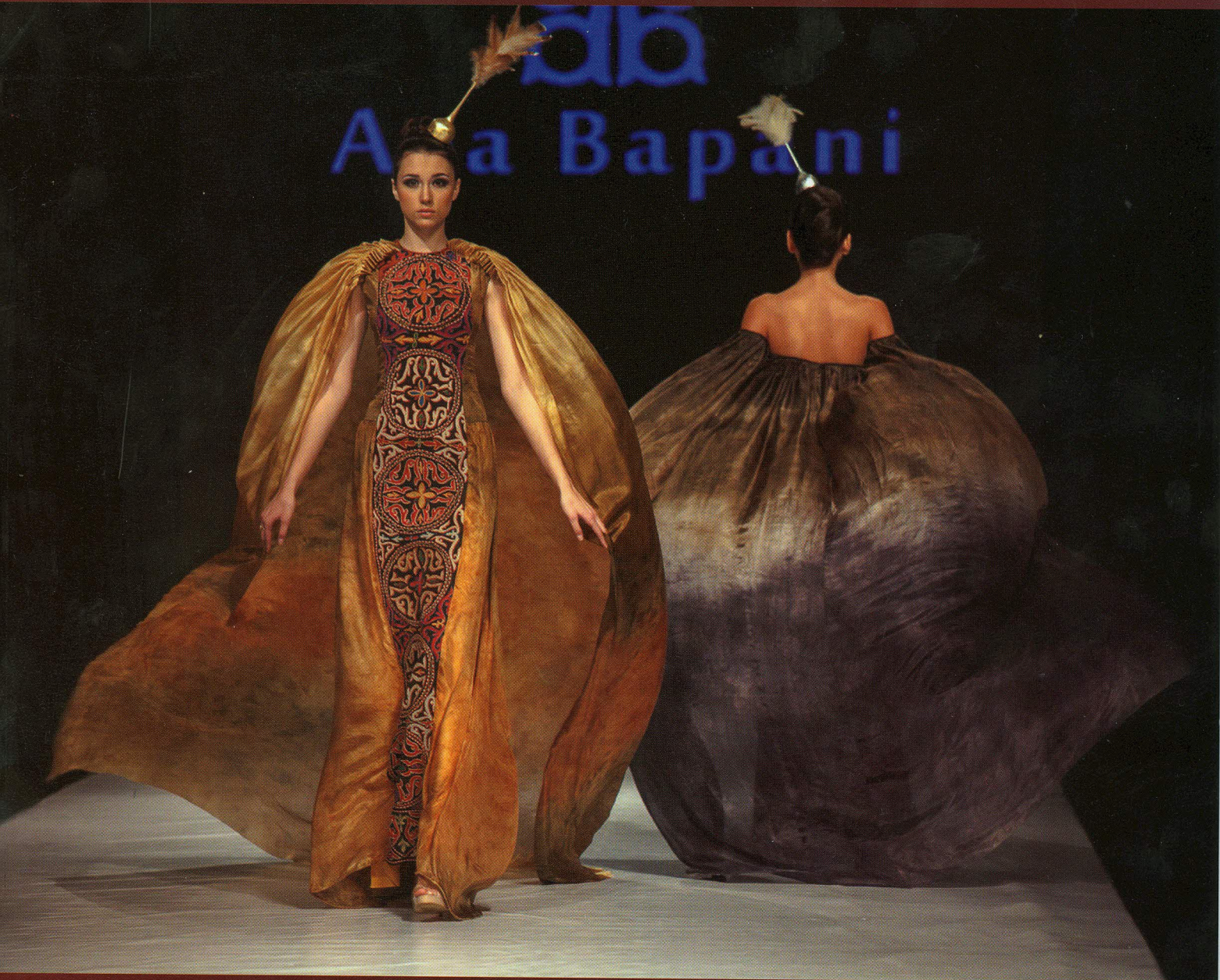

BAKHUT
Center of Decorative Applied Arts

ОРТА АЗИЯ СӘНДИК ҚОЛДАНБАЛЫ ӨНЕРІ

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЕ ИСКУССТВО ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

ART AND CRAFTS OF CENTRAL ASIA

ОРТА АЗИЯ ЕЛДЕРІНІҢ СӘНДИК ҚОЛДАНБАЛЫ ӨНЕРІНІҢ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМАЛ АСПЕКТІЛЕРІ ЖӘНЕ САЛТ-ДӘСТҮРЛЕРІ
НАУЧНО-ПОПУЛЯРНЫЕ АСПЕКТЫ И ТРАДИЦИИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА НАРОДОВ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ
POPULAR SCIENCE ASPECTS AND TRADITIONS OF ARTS AND CRAFTS OF CENTRAL ASIANS PEOPLE

ISSN 2309-2515

9 772309 251131

**КИИЗ, ҚЫШ ҚАЗАҚ ХАЛҚЫ
ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИЕТІНІҢ
НЕГІЗГІ ЭЛЕМЕНТТЕРІ РЕТІНДЕ**

Сәндік-қолданбалы өнер одан эстетикалық әсер алу үшін байланыс орнататын тұлғаларда ғана емес, сонымен қатар халықтық шеберлердің басқа да туындыларын сатып алуға мүмкіндігі бар және сондай туындылармен үйін, пәтерін және кенселерін әшекейлейтін адамдардың да қызығушылығын оятады.

Осындай сәндік-қолданбалы өнер шеберлерінің бірегейі - Алтынай Мұқатова. Оның шығармашылығы алуан түрлі болып келсе, ішіндегі ең ерекше туындысы «Алмалар» деп аталатын панносы.

Аталған туындыда шебер бір ғана ежелгі символ арқылы көрерменге терең ойды жеткізе білді. Алма өзінің дөгелек пішіні арқылы ежелден-ақ ұшы-қиыры жоқ Мәңгілік деген ұғым-

**ВОЙЛОК, КЕРАМИКА КАК
ВОСТРЕБОВАННЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ
ЭТНОКУЛЬТУРЫ НАРОДА
КАЗАХСТАНА.**

Декоративно-прикладное искусство вызывают живейший интерес у всех, кто так или иначе соприкасается с ним, получая не только эстетические впечатления, но и имеющих возможность купить те или иные произведения народных мастеров, украшая тем самым квартиры, дома, офисы.

Одним из таких мастеров декоративно-прикладного искусства является Алтынай Мукатова. Творчество её разнообразно, но особо хотелось бы отметить панно «Яблоки».

Автор сумела донести до зрителя глубокий смысл, заложенный в одном из древнейших символов. Как известно, яблоки, благодаря своему шарообразному виду, уже с древности означали Вечность без начала и без конца.

Яблоки - это символ, который широко используется в творчестве разных народов мира, в том числе и декоративно - прикладном искусстве. Яблоки, как и любая вещь, может быть наделена символическими смыслами, которые варьируются от культуры к культуре и могут меняться с течением времени. И только тот, кто понимает язык символов, может оценить картины мира, передаваемые различными средствами, представленными в творчестве народных умельцев. Этим языком должен владеть сегодня любой человек, считающий себя современным, образованным, культурным.

Такой подготовленный зритель сумеет

**FELT, CERAMICS AND ETHNIC
CULTURE OF KAZAKHSTAN'S
PEOPLE ETHNIC CULTURE**

Decorative-applied art arouses a keen interest in everyone, who one way or another contacted with it, getting not only aesthetic experience, but also in those who have an opportunity to buy those or other work of folk masters, thereby decorating their homes, flats, offices.

One of such masters of decorative-applied art is Altynai Mukatova. Her creativity is diverse, but I especially would like to note panel "Apples".

Author was able to convey to the viewer deeper meaning inherent in one of the oldest symbols. As it known, apples, thanks to their spherical shape, since antiquity meant Eternity without beginning and end.

Apples - are symbol, which widely used in creativity of different peoples of the world, including decorative-applied art. Apples, like any other thing, can be endowed with symbolical meaning, which varies from culture to culture and can be changed with flow of time. And only that one, who understands language of symbols can assess picture of the world, which are transmitted by various means, presented in creativity of folk masters. Today anyone who considers himself modern, educated, cultural must own this language.

Such prepared viewer will be able to understand the meaning embodied by the artist in his work. And apples have various meanings: Eternity; wholeness; Earth; star; life; health; rejuvenation; eternal youth; immortality; child; spring; begin-

ды білдіргені анық.

Алмалар - әлем халықтарының алуан түрлі шығармаларында, соның ішінде сәндік-қолданбалы өнерде кеңінен қолданылатын символ болып табылады. Яғни, алмалар басқа да заттар сияқты уақыт ағымына қарай бір мәдениеттен келесі мәдениетке символикалық мағынасын өзгерту арқылы ауысып отырады. Оның мағыналық өзгерісін халықтық шеберлердің әртүрлі амал-тәсілдермен көрсетілген әлемдік картиналарын бағалайтын және символдық тілді білетіндер ғана түсінеді. Бұл тілді қазіргі таңда кез келген өзін жаңашыл, білімдар және мәдениетті деп санайтын адамдар меңгеруі тиіс. Мұндай дайын көрермен суретшінің өз туындысында бейнеленген ойын бірден түсінеді. Ал алмалар Жер шарының Мәңгілігі, тұтастығы, жұлдыздар, өмір, денсаулық, жасару, мәңгілік, сәбидің шетінемеуі, көктемнің басталуы, көрегенділік, даналық, білімдік, құпиялық сияқты әртүрлі мағына береді. Сонымен қатар, діни қарым-қатынас, өтелу, айып, патшалық билік, махаббат, азғыру, тән рахаты, қуаныш, жемістілік, тұтастық пен өзара әсерлесуді де ұғындырады.

Антика заманынан бері, әсіресе эллинизм дәуірінде Еуропа халықтары алма атауымен бейнеленетін анарды жұмақта өсетін құдайдың қорегі ретінде және нағыз кемелденудің символы мен құдай сыйының эмблемасы деп бағалаған. Сондықтан бұл жеміс өзіне лайықты марапатқа ие болды. Шын мәнінде мифологиялық ұғымға қарағанда анар мен алманың ежелден-ақ символикалық маңызы аса зор болып отыр, яғни бұл жемістің сыртқы пішіні мен пайда болуы ежелгі зерттеушілердің ғажайыптарына негізделген. Жемістің

понять смысл, заложенный художником в своем произведении. А яблоки имеют различные значения: Вечности; цельности; Земли; звезды; жизни, здоровья, омоложения, вечной юности, бессмертия; ребенка, весны, начала; пророчества, мудрости, знания, потаенности. Оно также символизирует божественное присутствие; искупление; грех; царскую власть; любовь, искушение, плотские утехы, преходящие радости, плодовитость; единство; гравитацию...

С античных времен, особенно в эпоху эллинизма, яблоко, а точнее, гранат, фигурировавший под названием яблока у народов Европы, считался символом совершенства и эмблемой божественного дара на основе мифологических сведений - как плод, росший якобы в раю, и как пища богов. Отсюда именно такой плод признавался достойным быть наградой. В действительности же символическое значение граната и яблока имеет более древнее, чем мифология, происхождение и коренится в том удивлении, которое испытывали древние перед внешним видом этих плодов. Шарообразная форма и обычно красный, красноватый или желтый, золотистый цвет хорошо отражали совершенство и обладание. Совершенство связано с тем, что форма шара - самая совершенная геометрическая форма, обладание означает трудность обладания, так как охватить шар рукой труднее, чем любое иное тело.

В античные времена в изображениях на монетах три шара изображали известные императору Августу части света Азию, Африку и Европу, а держава увенчивалась фигурой богини победы (Ники, лат. Виктория).

В геральдике под этим термином чаще

ning; prophecy; wisdom; knowledge; hiddenness. It also can symbolize divine presence; redemption; sin; royal power; love; temptation; carnal pleasures; transient joy; fertility; unity; gravitation...

Since ancient times, especially at Hellenistic era, apple, and more precisely, garnet, appearing in peoples of Europe under the name of apple, was considered as symbol of perfection and an emblem of divine gift on basis of mythological information - as fruit, which supposedly, grown in heaven, and as an ambrosia. Hence namely such fruit was worthy to be admitted as reward. In fact, symbolical meaning of garnet and apple has more ancient, than mythology, origin and rooted in that astonishment, which have experienced ancients from outward appearance of these fruits. Spherical shape and usually red, reddish and yellow, aureate color well reflected perfection and possession. Perfection is due to the fact that is the shape of the ball - the most perfect geometrical form, possession means difficulty of possession, cause to cover ball with hand is harder than any other body.

At ancient times in images pictured three balls - three continents, which have known emperor August Asia, Africa, Europe, and power were crowned with the figure of the goddess of victory (Nicky, lat. Victoria).

In heraldry under this term mostly understand power, one of the state regalia. In a secular life apple due to its almost perfect round shape perceived as cosmic symbol, thus heads of the states (kings) hold in their hands, along with a scepter, also "power" ("sovereign apple").

Apple - is also symbol of knowledge. Everyone knows history of discovery of the law of universal gravity by Isaac Newton. No wonder, that namely this fruit is

шар тәрізді пішіні және қызыл, қызыл немесе сары, алтын тәрізді түсі толысу мен меңгеруді жақсы бейнелеген. Тольсы жемістің пішініне сай келеді, өйткені шар - толық кемелденген геометриялық пішін болса, ал меңгеру анағұрлым қиындықты білдіреді, себебі, басқа денелерге қарағанда шарды қолмен толықтай қамту қиынырақ екенін ұғындырады.

Антикалық заманның атақтылары император Августқа дүниенің үш бөлігі Азия, Африка және Еуропаны тиындардағы үш шар арқылы көрсетсе, ал державаны әйел құдайының (Ники, лат. Виктория) сымбатымен бейнелеген.

Геральдикада бұл ұғым мемлекеттік тәжідегі ұлы державаны білдірген. Ал кеңестік заманда алма өзінің дөп-дөңгелек пішінімен космостық символды түсіндірді, сондықтан, мемлекет басшылары (патшалар мен корольдер) алманы скипетрмен бірге «держав» («державалық алманы») ретінде қолдарына ұстап жүрген.

Алма - бұл білімнің де символы. Исаак Ньютонның бүкіл әлемдік тартылыс заңы бәрімізге белгілі. Сол сияқты бұл жеміс персоналдық компьютерлер мен бағдарламалық қамтудың атақты Apple компаниясының символы екені де берекер емес.

Алма жалпы «жеміс» деген ұғымды білдіреді. Алма ағашы тұрақтылықтың, баршылықтың белгісі ретінде көрінсе, сондай-ақ алма - нәресте, сәби, ал алма ағашы - отбасы деген мағынаны түсіндіреді.

Алманың символдық мәні туралы өте көп айтуға болады. Әлемдік әдебиеттер мен мифологиялық шығармаларда мұндай мақтауға тұрарлық жемістердің саны онша көп емес. Символикалық елестете алатын, білімді көрермендер мәдениеттің әртүрлі саласындағы қайталанбас дүниелердегі көріністің бәрін түсіне біледі. Алушылар сәндік-қолданбалы өнердің осындай ғажап шығармаларын, соның ішінде Алтынай Мұқатованың «Алмалар» туындысын сағып ала отырып, таңқаларлықтай мақсатқа дәл жеткізетін «алмаға» ие болады, өйткені алма тек біздің қаламыздың ғана емес, әлемдік мәдениеттің де көркемдік символы екені белгілі.

Осыған байланысты А.Мұқатованың шығармашылығы жасы үлкендердің ғана емес, жас буынның да сұранысын қанағаттандыратынын ерекше айту керек. Оның куәсі 2015 жылы 26 қаңтарда «Almaty Management University» (ALMU)-да өткен «Қазақстан елдерінің Этномәдениеті: аймақтық ерекшеліктер мен бірлік» фестиваль-олимпиадасы болып табылады. Тек студенттерден құралған ұйымдастыру ко-

всего понимают державу, одну из государственных регалий. В светской жизни яблоко из-за своей почти совершенной круглой формы воспринимается как космический символ, поэтому руководители держав (цари и короли) держат в руках, наряду со скипетром, также и «державу» («державное яблоко»).

Яблоко - это и символ знания. Всем известна история открытия Исааком Ньютоном закона всемирного тяготения. Неудивительно, что именно этот плод является символом Apple, корпорации - производителя персональных компьютеров и программного обеспечения.

Яблоко в общем виде заменяет понятие «плод». Яблоня (как дерево) служит одним из символов и эмблем оседлости, устроенности, достатка. В то же время яблоко означает - дитя, ребенок, а яблоня - семья.

Говорить о символизме яблока можно бесконечно. Мало какие плоды могут похвастаться таким количеством упоминаний в мировой литературе и мифотворчестве. Зрители, владеющие символическим воображением и знанием, способны понять всё, связанное с процессом культурного творчества, отражающего неповторимые миры различных культур. Приобретая такие произведения декоративно-прикладного искусства, в том числе произведение «Яблоко» Алтынай Мукатовой, покупатель попадает «в яблочко», что означает потрясающую точность попадания в цель, т.к. яблоки не только ху-

symbol of Apple, corporation - manufacturer of personal computers and software. Apple generally replaces the word "fruit". Apple-tree (as tree) serves as one of the symbols and emblems of sedentary, arranged, prosperity. At the same time apple means - child, and apple-tree - family.

We can talk about symbolism of apple endlessly. Only a few fruits can boast with such amount of references in world literature and mythmaking. Viewers, who possess symbolic imagination and knowledge, are able to understand everything, which is connected with process of cultural creativity, which reflects unrepeatable worlds of various cultures. Acquiring such works of decorative-applied art, including work "Apples" of Altynai Mukatova, buyer hits "the bull's eye", which means incredible target accuracy, because apples not only artistic symbol of our city, but also symbol of world culture.

Herewith of particular note, that creativity of A. Mukatova is demanded not only in adult specialists, but also in youth. Evidence of this is Festival-Olympiad "Ethnic culture of Kazakhstan's people: regional features and unity", which was held in Noncommercial Educational Institution "Almaty Management University (ALMU)" February, 26th 2015.

Organizing committee, consisting of students themselves, as pries chose works of an artist A. Mukatova.

This event was dedicated to the 20th anniversary of the Assembly of Kazakhstan's People, unique institute, designed to preserve peace and agreement in our society. As President of Kazakhstan Republic N.A. Nazarbaev said: "We are one people, one country, one destiny. Our Kazakhstan's way - is way of peace, agreement and development". Holding of Assembly's year provides holding of wonderful republican action - "20 good deeds".

Symbol of this idea is Taikazan - bowl of world, well-being, prosperity. Each of us must fill this bowl with 20 good deeds.

Department of "General Education" ALMU with efforts of 1st course students of specialty "Regional Studies" began filling Taikazan, made by hands of A. Mukatova, thereby making a contribution into unity of Kazakhstan's people. Students with great pleasure presented ethnos of Kazakhstan's regions, representing one people of country. Their title of folk customs, traditions, ability to show soul of people was estimated as its true worth by authoritative jury, which included Zh. Koshen, member of Union of artists of Kazakhstan Republic, teacher in college of Kazakh National Academy of arts named after T. Zhurgenov. Winners were teams: "Akmola region" (1st place), "Karaganda region" (2nd place), "Pavlodar region"

митеті жеңімпаздарға сыйлық ретінде А.Мұқатованың туындыларын таңдап алды.

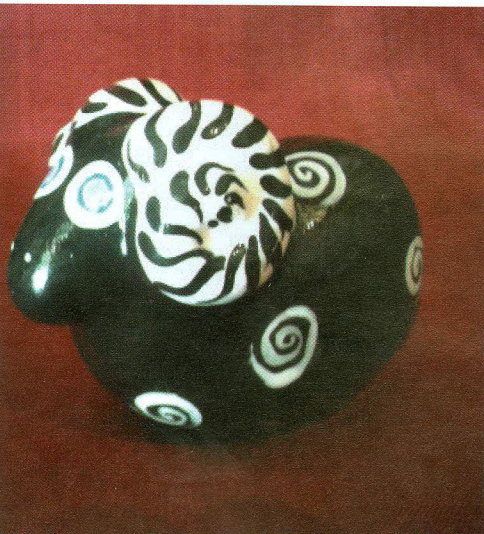
Аталған іс-шара қоғамдағы тыныштық пен бірлікті сақтауға шақыратын жалғыз институт Қазақстан халықтары Ассамблеясының 20-жылдығына арналды. ҚР Елбасы Н.Ә.Назарбаев айтқандай: «Біз бір халық, бір ел, бір тағдыр. Біздің қазақстандық жол - бұл тыныштықтың, бірлік пен дамудың жолы». Ассамблея жылында «АНК-20 қайырымды іс» деп аталатын республикалық маңызды акция-эстафета өткізу қарастырылуда.

Бұл идеяның символы амандықтың, молшылықтың және тыныштықтың тостағаны –Тайқазан болып саналады. Бұл тостағанды әрбіріміз 20 қайырымды іспен толтыруға міндеттіміз.

ALMU-дың «Жалпыбілімберу пәндері» кафедрасы мен «Аймақтану» мамандығының 1-курс студенттері Тайқазанды А.Мұқатова жасаған бұйымдармен толтыра отырып, Қазақстан халқының бірлігіне өз үлестерін қосты. Студенттер Қазақстандағы біртұтас халық өкілдерін үлкен шеберлікпен таныстырды. Олардың ұлттық салт-дәстүрлері мен іскерліктерін жанымен көрсетулерін әділқазылар алқасы үлкен әділдікпен бағалады. Әділқазылар алқасының құрамында ҚР Суретшілер Одағының мүшесі, Т.Жүргенев атындағы Қазақ Ұлттық өнер Академиясы колледжінің ұстазы Ж.Көшен де болды. Қорытынды нәтижеде «Ақмола облысы» (1-орын), «Қарағанды облысы» (2-орын), «Павлодар облысы» (3-орын) командалары жеңімпаздар болып табылды. Әділқазылар алқасының «Керемет костюм» сыйлығын «Алматы облысы» командасы жеңіп алды.

Барлық қатысушылар мен қонақтар Алтынай Мұқатованың қолымен жасалған халықтық-қолданбалы өнер туындыларын ерекше бағалап, оның Қазақстан халықтарының ұлттық мәдениетімен астарласуын зор ықыласпен қабылдады.

*Найля Закенқызы Такижбаева
т.ғ.к., доцент*

дожественный символ нашего города, но и символ мировой культуры.

При этом особо следует отметить, что творчество А.Мукатовой востребовано не только у зрелых специалистов, но и у молодежи. Свидетельством этому является Фестиваль-Олимпиада «Этнокультура народа Казахстана: региональные особенности и единство», проведенный в НОУ «Almaty Management University (ALMU)» 26 февраля 2015 г.

Оргкомитет, состоящий из самих студентов, в качестве призов выбрал произведения художника А.Мукатовой.

Это мероприятие было посвящено 20-летию Ассамблеи народа Казахстана, уникального института, призванного сохранять мир и согласие в нашем обществе. Как сказал Президент РК Н.А. Назарбаев: «Мы один народ, одна страна, одна судьба. Наш казахстанский путь – это путь мира, согласия и развития». Проведение Года ассамблеи предусматривает проведение замечательной республиканской акции – эстафета «АНК – 20 добрых дел».

Символом этой идеи является Тайқазан - чаша мира, благополучия и достатка. Эту чашу каждый из нас должен наполнить 20-ю добрыми делами.

Кафедра «Общеобразовательные дисциплины» ALMU силами студентов 1-го курса специальности «Регионоведение» начала выполнять Тайқазан, сделанный руками А.Мукатовой, тем самым сделав вклад в единство народа Казахстана. Студенты с огромным удовольствием представляли этносы регионов Казахстана, представлявших собой единый народ страны. Их знание народных обычаев, традиций, умение показать душу народа по достоинству было оценено авторитетным жюри, куда входила и Ж.Көшен, член Союза художников РК, преподаватель колледжа Казахской Национальной Академии искусств им.Т.Жүргенева. Победителями оказались команды: «Ақмолинская область» (1-е место), «Қарағандинская область» (2-е место), «Павлодарская область» (3-е место). Приз жюри за лучший костюм получила представитель команды «Алматынская область». Все участники и гости с радостью воспринимали соприкосновение с этнокультурой народа Казахстана, которое было отмечено произведениями народно-прикладного искусства, сделанного руками художника Алтынай Мукатовой.

*Такижбаева Найля Закеновна
к.и.н., доцент,*

(3rd place). Jury Prize for best costume received represented of team “Almaty region”.

All participants and guests with joy remembered with ethnic culture of Kazakhstan’s People, which was noted with works of folk arts and crafts, made by hands of an artist Altynai Mukatova.

*Naïla Zakenovna Takizhbaeva, docent
Almaty Management University*

